

УДК 004.94:7.05:069.01(477)

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/89-2-20>

Сергій НЕСМАЧНИЙ,

orcid.org/0000-0002-8497-7059

доктор філософії,

старший викладач кафедри експертизи культурних цінностей та дизайну

Університету митної справи та фінансів,

заступник директора з наукової роботи

Комунального закладу культури «Дніпровський художній музей» Дніпровської міської ради

(Дніпро, Україна) *sergey.nesmachniy@gmail.com*

Володимир ШОСТАКОВИЧ,

orcid.org/0009-0005-2818-5777

UI/UX дизайнер

Missouri Star Quilt Company,

засновник та виконавчий директор

VOVA Design Studio

(Сан-Франциско, Каліфорнія, США) *v.g.shostakovich@gmail.com*

Олена КАПШУКОВА,

orcid.org/0000-0003-2423-1324

доктор філософії,

старша наукова співробітниця

Комунального закладу культури «Дніпровський художній музей» Дніпровської міської ради

(Дніпро, Україна) *len.kapshukova@gmail.com*

СУЧАСНІ ПРАКТИКИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ТА РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ: KEY CASE ПРОЄКТУ «СВІТ СИМВОЛІВ МИХАЙЛА САПОЖНИКОВА. ВІРТУАЛЬНА ГАЛЕРЕЯ ТВОРІВ ЖИВОПИСУ»

У статті досліджуються сучасні підходи до цифровізації та репрезентації культурної спадщини на прикладі реалізованого Дніпровським художнім музеєм проєкту «Світ символів Михайла Сапожнікова. Віртуальна галерея творів живопису». У роботі розглянуто актуальні проблеми збереження та популяризації музейних колекцій в умовах воєнного стану, за якого фізична експозиція унікальних творів мистецтва стає неможливою через ризики руйнування. Підкреслено значення цифрових технологій як ефективного інструменту забезпечення культурної стійкості, збереження та демократизації доступу до мистецької спадщини.

У фокусі уваги наукової розвідки – унікальна колекція символістських творів Михайла Сапожнікова (1871–1937), одного з небагатьох українських художників, який послідовно реалізував естетику символізму в образотворчому мистецтві, залишивши значний творчий доробок, що нині становить ключову частину зібрання Дніпровського художнього музею. У статті проаналізовано передумови створення віртуальної галереї та її концепцію, яка поєднує три віртуальні кімнати: біографічний блок, віртуальний тур першою і другою символістськими серіями.

Розкрито особливості проєкту як комплексного культурного продукту, що ґрунтується на цифрових технологіях, сучасних принципах UI/UX-дизайну та сторітелінгу. Продемонстровано нові формати комунікації з аудиторією: інтерактивні мультимедійні рішення, анімації символістських картин і п'ять аудіовізуальних історій, які дозволяють розкрити творчу лабораторію художника та створюють багаторівневий досвід сприйняття його спадщини.

Показано, що проєкт відповідає вимогам доступності та інклюзії, надаючи можливість взаємодіяти з мистецтвом широким категоріям користувачів незалежно від їхнього місцезнаходження чи фізичних обмежень. Узагальнено результати дослідження, які доводять, що цифровізація музейних колекцій є не лише актуальним напрямом збереження культурної спадщини, а й важливим інструментом розширення аудиторії, створення безбар'єрного середовища та формування нового досвіду сприйняття мистецтва, зберігаючи при цьому його історичну автентичність і наративну глибину.

Ключові слова: цифровізація, культурна спадщина, музейні колекції, віртуальна галерея, Дніпровський художній музей, Михайло Сапожніков, символізм, сторітелінг, UI/UX дизайн.

Sergii NESMACHNYI,
 orcid.org/0000-0002-8497-7059
 PhD,

Senior Lecturer at Department of Expertise of Cultural Values and Design,
 University of Customs and Finance,
 Deputy Director for Research
 Municipal Cultural Institution “Dnipro Art Museum” of the Dnipro City Council
 (Dnipro, Ukraine) sergey.nesmachniy@gmail.com

Volodymyr SHOSTAKOVYCH,
 orcid.org/0009-0005-2818-5777

UI/UX Designer
 Missouri Star Quilt Company,
 Founder/CEO
 VOVA Design Studio
 (San Francisco, California, USA) v.g.shostakovich@gmail.com

Olena KAPSHUKOVA,
 orcid.org/0000-0003-2423-1324
 PhD,

Senior Researcher
 Municipal Cultural Institution “Dnipro Art Museum” of the Dnipro City Council
 (Dnipro, Ukraine) len.kapshukova@gmail.com

CONTEMPORARY PRACTICES OF DIGITIZATION AND REPRESENTATION OF CULTURAL HERITAGE: THE CASE OF THE PROJECT “THE WORLD OF SYMBOLS BY MYKHAILO SAPOZHNYKOV: VIRTUAL GALLERY OF PAINTINGS”

The article explores contemporary approaches to the digitization and representation of cultural heritage through the case study of the project «The World of Symbols by Mykhailo Sapozhnykov: Virtual Gallery of Paintings» implemented by the Dnipro Art Museum. The research addresses current issues of preserving and promoting museum collections under martial law, where the physical exhibition of unique artworks becomes impossible due to the risk of destruction. The study emphasizes the role of digital technologies as an effective tool for ensuring cultural resilience, safeguarding heritage, and democratizing access to art.

The research focuses on the unique collection of Symbolist paintings by Mykhailo Sapozhnykov (1871–1937), one of the few Ukrainian artists who consistently adhered to Symbolist aesthetics in visual art. His substantial artistic legacy now forms a key part of the Dnipro Art Museum’s holdings. The article analyzes the preconditions for creating the virtual gallery and its concept, which integrates three virtual rooms: a biographical section, and virtual tours of the first and second Symbolist series.

The project is presented as a complex cultural product based on digital technologies, contemporary UI/UX design principles, and storytelling techniques. The study demonstrates new formats of audience engagement through interactive multimedia features, animations of Symbolist paintings, and five audiovisual narratives. These elements unveil the artist’s creative laboratory and offer a multi-layered experience of engaging with his legacy.

The article shows that the project meets standards of accessibility and inclusion, allowing diverse user groups to interact with the art regardless of their physical abilities or geographic location. The findings confirm that the digitization of museum collections is not only a timely strategy for cultural heritage preservation but also a vital instrument for expanding audiences, creating barrier-free environments, and offering new ways of experiencing art – while preserving its historical authenticity and narrative depth.

Key words: Digitization, cultural heritage, museum collections, virtual gallery, Dnipro Art Museum, Mykhailo Sapozhnykov, symbolism, storytelling, UI/UX design.

Постановка проблеми. У сучасних умовах збройної агресії проти України збереження музейних фондів стає надзвичайно складним завданням. Багато культурних інституцій було пошкоджено або знищено внаслідок артилерійських обстрілів, окупації, мародерства та цілеспрямованого знищення культурної пам’яті (Кузнецова, 2023). У таких обставинах особливо нагальною стає потреба оцифрування музейних колекцій – як способу їхньої фізичної охорони, так і збереження унікального культурного контексту для майбутніх поколінь.

ваного знищення культурної пам’яті (Кузнецова, 2023). У таких обставинах особливо нагальною стає потреба оцифрування музейних колекцій – як способу їхньої фізичної охорони, так і збереження унікального культурного контексту для майбутніх поколінь.

Разом із тим традиційні форми музейної експозиції стають малодоступними через ризики руйнувань, необхідність евакуації фондів та обмежений доступ громадськості. Ця ситуація породжує виклик: як забезпечити доступ до мистецької спадщини й водночас зберегти її цілісність у часи ризику? Цифрові формати, зокрема віртуальні тури, постають не просто альтернативою, а обов'язковим інструментом осмислення та комунікації в кризових умовах.

У цьому контексті особливої актуальності набуває аналіз локальних кейсів, зокрема проєкту «Світ символів Михайла Сапожникова. Віртуальна галерея творів живопису», реалізованого на базі колекції Дніпровського художнього музею за підтримки Українського культурного фонду. Він демонструє, як сучасні технології можуть стати ефективним засобом збереження, популяризації та безбар'єрного доступу до культурної спадщини навіть у складних безпекових умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчує, що в умовах повномасштабної війни проти України держава стала мішенню не лише фізичних атак, а й спроб культурного винищення (Adams, 2025). За даними дослідників, понад 1000 музейних і культурних об'єктів було пошкоджено або викрадено з початку вторгнення (Cherednychenko, 2024). У наукових (Кузнецова, 2023) та науково-популярних (Galata, 2024) публікаціях наголошується, що оцифрування державних музейних колекцій є одним із ключових напрямів захисту національної культурної спадщини в умовах війни.

Окремий напрям досліджень зосереджено на вивченні стратегій цифрового збереження аудіовізуальної спадщини в умовах збройного конфлікту. Українські автори аналізують досвід міжнародного партнерства, впровадження технологічних рішень відповідно до сучасних стандартів, а також важливість забезпечення вільного доступу до цифрового контенту (Kovalenko, 2025). Успішні приклади демонструють, що оцифрування є не лише технологічним завданням, а й дієвим інструментом підтримки культурної стійкості, збереження самоідентичності та демократизації доступу до культурних цінностей.

Мета статті – дослідити процес створення та реалізації проєкту «Світ символів Михайла Сапожникова. Віртуальна галерея творів живопису» як сучасного формату репрезентації музейних колекцій, що поєднує наукове опрацювання культурної спадщини, інноваційні технології збереження, а також принципи сторітелінгу й UI/UX-дизайну. Особливу увагу приділено аналізу потенціалу

оцифрування для забезпечення доступності та безбар'єрності культурних надбань у часи воєнних викликів, а також формуванню нових моделей взаємодії між музеєм і його аудиторією.

Виклад основного матеріалу дослідження. Михайло Сапожников (1871–1937) посідає особливе місце в історії українського мистецтва першої третини XX століття як один із небагатьох митців, які послідовно впроваджували естетику символізму в образотворчому мистецтві. На відміну від більшості своїх сучасників, для яких звернення до символізму було лише етапом у пошуках індивідуальної творчої мови, Сапожников залишався відданим цьому напрямкові протягом усього свого мистецького шляху. Він не лише сприйняв символістські ідеї як важливий етап художньої культури свого часу, а й створив цілісну мистецьку систему, побудовану на їхніх засадах.

Особливістю феномену творчості Михайла Сапожникова була також його послідовна самоідентифікація як художника-символіста. Єдина відома програмна стаття митця – «Про символічну творчість у мистецтві» (Несмачний, 2024: 53) – не лише окреслює його естетичні орієнтири, а й підтверджує усвідомлене й принципове позиціонування себе в межах символістського напрямку. Цю послідовність у творчому й світоглядному виборі віддзеркалюють дві масштабні серії символістських картин, над якими художник працював близько двадцяти років (Несмачний, 2022: 154): перша серія «Досвітні видіння» (створена до 1917 року) та друга серія (завершена у 1926 році).

Творчість Михайла Сапожникова, що поєднує локальний культурний ґрунт і притаманні символізму універсальні теми, віддзеркалює філософські роздуми про життя, смерть, природу та людину, перетворюючи індивідуальний досвід на художній універсум, зрозумілий поза межами конкретного часу й простору.

Символістське мистецтво Михайла Сапожникова органічно пов'язане з локальним культурним середовищем Катеринослава (сучасного Дніпра), де художник провів більшу частину життя. Його творчість формувалася під впливом місцевого контексту, регіональної художньої спільноти та глибинного зв'язку з природою центральної і південної частин України. Саме це робить спадщину митця автентичною й водночас впізнаваною у ширшому культурному контексті.

Зазначимо, що творчість митця вже здобула визнання не лише на всеукраїнському, а й на міжнародному рівні. Доказом цього є участь його робіт у низці масштабних виставкових проєктів: «Велике і величне» (Мистецький арсенал, Київ, 2013) (Велике

і величне, 2013), «Українська лінія модерну» (Національний художній музей України, Київ, 2013) (Українська лінія, 2013), «В епіцентрі бурі: модернізм в Україні 1900–1930-х років» (Галерея «Нижній Бельведер», Відень, Австрія, 2024) (Макаревич, 2024). Куратори згаданих експозицій наголошують насамперед на належності художника до українського модерну, що цілком виправдано: значна частина його доробку стилістично споріднена з сецесією – з її акцентом на декоративність, лінію, ритм.

Таким чином, творчість Михайла Сапожникова демонструє цікаве поєднання локального й універсального. Її коріння – у конкретному історико-культурному середовищі Катеринослава, але зміст і художня мова виходять далеко за межі регіонального контексту. Символістські полотна митця залишаються актуальними в сучасному культурному просторі, формуючи нове бачення українського мистецтва початку XX століття та повертаючи ім'я художника до національного й міжнародного мистецького дискурсу.

Колекція творів Михайла Сапожникова, що налічує понад 270 робіт живопису та графіки, є однією з провідних у зібранні Дніпровського художнього музею й має ключове значення для його фондової збірки. Формування цієї колекції стало можливим завдяки подвижницькій діяльності головного зберігача музею Семена Шила в другій половині 1960-х років, коли значну частину спадщини художника було врятовано та передано до музейних фондів. Упродовж тривалого часу роботи залишалися недоступними для широкого загалу, і лише з другої половини 1990-х років, після проведення низки реставраційно-консерваційних заходів фахівцями Національного науково-дослідного реставраційного центру України (м. Київ), колекція стала доступною для дослідження й експонування (Несмачний, 2023: 151).

Унікальність цієї збірки полягає не лише в її повноті та цілісності, а й у тому, що вона компактно зберігається в одному музеї, утворюючи монографічний комплекс, який дає репрезентативне уявлення про мистецькі уподобання та еволюцію творчості Михайла Сапожникова. За хронологією колекція охоплює близько чотирьох десятиліть творчого шляху митця – від ранніх учнівських робіт 1890-х до пізніх творів 1930-х років.

Ядро зібрання становлять дві символістські серії, кожна з яких налічує дванадцять картин. Саме вони втілюють найпоцінованіше розроблений художником символістський метод і становлять найбільшу цінність як для науковців, так і для пересічного глядача, відкриваючи глибинний світ творчих пошуків і філософських узагальнень митця.

Слід зауважити, що в другій половині 2010-х років Дніпровський художній музей послідовно реалізовував стратегію дослідження та популяризації творчої спадщини Михайла Сапожникова. У межах цього процесу колекція митця стала основою для цілісного культурно-мистецького музейного продукту, що поєднав наукові дослідження, кураторські підходи та сучасні формати презентації.

Першим значущим кроком стало встановлення пам'ятної дошки, присвяченої художникові, на фасаді музею. Урочиста презентація відбулася 9 жовтня 2014 року з нагоди століття від дня заснування установи (Заходи до 100-річчя, 2014). Цей жест символічно закріпив ім'я митця в історії музею, адже саме він був одним із фундаторів Катеринославської картинної галереї – попередниці сучасного Дніпровського художнього музею.

Наступним етапом стала інтеграція дев'яти символістських полотен митця до постійної експозиції залу «Модерн. Авангард. Символізм», відкритої після реекспозиції наприкінці травня 2018 року (Модерн. Авангард, 2018). Куратори прагнули представити творчість Сапожникова в контексті розвитку українського мистецтва початку XX століття, актуалізуючи її значущість.

У 2019 році музей уперше застосував мультимедійні формати для осучаснення сприйняття робіт художника. Презентація двох проєктів – комп'ютерної анімації картини «У затоці», де фантастична істота з полотна «ожила», та піскової анімації за мотивами символістських творів – стала помітною подією музейного життя. Того ж року відбулася й виставка «Від Задуму до Втілення. Світ символів Михайла Сапожникова» (21.03–12.05.2019), яка поєднала окремі символістські картини з ескізами та етюдами (Несмачний, 2022: 151).

Повномасштабна війна в Україні поставила перед музеями нові виклики, насамперед пов'язані з безпекою та збереженням культурних цінностей. Унікальні твори з основного фонду Дніпровського художнього музею, зокрема символістські роботи Михайла Сапожникова, нині неможливо експонувати у відкритому доступі через загрозу руйнувань і відсутність можливості забезпечити належні умови зберігання.

В умовах воєнного стану створення цифрових форматів експонування стає не лише альтернативою традиційним виставкам, а й цілком усвідомленим і стратегічно вмотивованим кроком для збереження та популяризації культурної спадщини. Проєкт віртуальної галереї творів Сапожникова

покликаний не лише репрезентувати символістське надбання художника, а й забезпечити його надійну фіксацію у цифровому форматі як інструмент превентивного захисту в умовах загроз.

Не менш важливим чинником є інклюзивність. Віртуальний тур надає доступ до мистецтва тим, хто з різних причин не може фізично відвідати музею: людям з обмеженою мобільністю чи сенсорними особливостями, аудиторіям, віддаленим від культурних центрів, шкільним і студентським групам. Це крок до безбар'єрності – створення простору, де кожен має рівні можливості зануритися у світ символістського живопису Михайла Сапожникова, незалежно від зовнішніх обставин.

В основі проєкту «Світ символів Михайла Сапожникова. Віртуальна галерея творів живопису» – ідея створення цілісного цифрового простору, що дає змогу широкій аудиторії познайомитися з життям і творчістю одного з найпопулярніших українських художників-символістів початку ХХ століття.

Концепція проєкту передбачає створення трьох віртуальних кімнат, кожна з яких розкриває окремий аспект постаті та творчості митця.

Перша кімната присвячена особистості художника: вона занурює користувача в біографічний контекст, демонструє рідкісні архівні матеріали, надає уявлення про культурне середовище, в якому формувався Сапожников, а також про колекцію його творів у Дніпровському художньому музеї.

Друга кімната пропонує віртуальний тур першою символістською серією – «Досвітні видіння» (створеною до 1917 року). Тут представлено дванадцять картин, що розкривають основи авторського символістського методу митця та його філософські пошуки.

Третя кімната присвячена другій символістській серії, завершеній у 1926 році, і демонструє подальшу еволюцію художньої мови Михайла Сапожникова, збагачену новими темами та образами.

Об'єднання цих трьох блоків у єдиний цифровий простір формує цілісну панораму творчості митця та забезпечує багаторівневу взаємодію з його спадщиною. За задумом авторів проєкту, запропонована структура дозволяє не лише споглядати оцифровані твори, а й занурюватися в контекст їхнього створення, роблячи досвід сприйняття глибшим і доступнішим.

Проєкт «Світ символів Михайла Сапожникова. Віртуальна галерея творів живопису», реалізований за підтримки Українського культурного фонду (конкурсна програма «Культурна спадщина», лот «Диджиталізація»), став спробою поєднати два

виміри: з одного боку – представити картини в первісно задуманій митцем послідовності, з іншого – запропонувати сучасному глядачеві актуальний контекст, розкривши своєрідну «творчу лабораторію» художника.

Першим етапом стало створення цифрового відбитку двох символістських серій митця, реалізоване на базі виставкових залів музею за допомогою унікальної камери високої роздільної здатності з шістьма об'єктивами та панорамним захопленням 360° (рис. 1). Саме ці зображення стали основою для першої в історії віртуальної експозиції двох символістських серій Михайла Сапожникова – повноцінного онлайн-туру у форматі 360° (Цифровізація спадку, 2025).

Рис. 1. Створення цифрового відбитку двох символістських серій Михайла Сапожникова на базі виставкових залів Дніпровського художнього музею за допомогою унікальної камери надвисокої роздільної здатності з шістьма об'єктивами та панорамним захопленням 360°

Віртуальний тур демонструє роботи в тій самій послідовності, яку визначив сам художник (рис. 2). Кожна картина має власну назву, номер у серії, технічні характеристики та фотографію – вся ця інформація представлена у відповідному описі твору. Важливою складовою комунікації стали так звані «ключі» – біблійні цитати, якими автор супроводжував 18 із 24 символістських полотен. Ці уривки зі Святого Письма, підібрані самим художником, допомагають увійти в його асоціативний світ і активізують глибинні смислові пласти творів.

Система комунікації з глядачем не обмежується наведеними технічними даними. У межах проєкту створено п'ять аудіовізуальних історій: чотири з них висвітлюють творчий метод художника, демонструючи, як натурні спостереження та етюди трансформувалися в символістські композиції, а одна – розповідає про життя і постать самого Сапожникова.

Запропоновані історії поєднують символістські картини з ескізами, натурними замальовками та етюдами, демонструючи шлях формування символістського образу й відкриваючи широке поле для глядацької уяви. Їх можна як прослухати у форматі аудіогіда, так і прочитати – залежно від уподобань користувача (рис. 3).

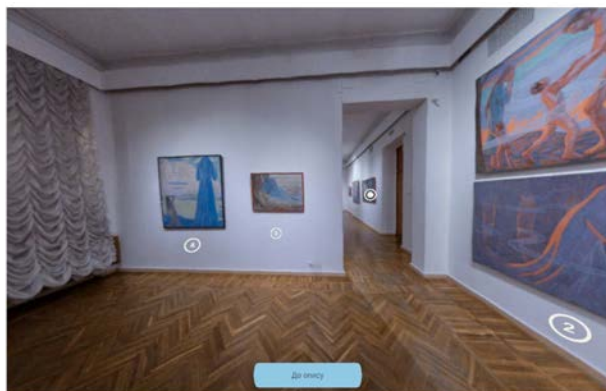

Рис. 2. Віртуальний тур другою символістською серією Михайла Сапожникова. Картини демонструються в тій послідовності, яку визначив сам митець

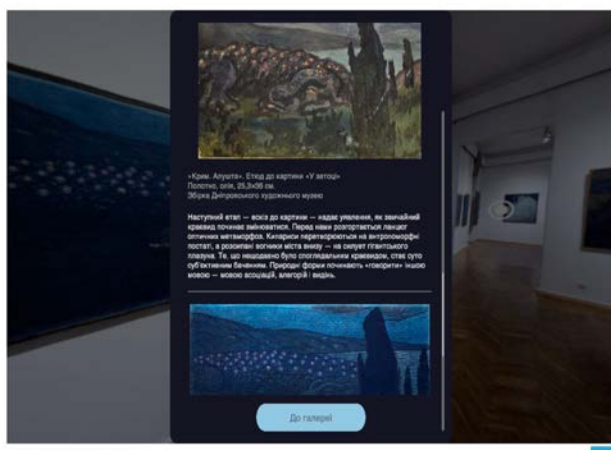

Рис. 3. Текстово-ілюстративний варіант аудіовізуальної історії до картини № 12 «У затоці» (перша серія «Досвітні видіння»). Твір містить також технічний опис експоната та анімаційну версію

Вважаємо, що аудіовізуальні історії є ключовим інструментом комунікації з глядачем: вони поєднують авторський задум Михайла Сапожникова, його символістські образи та сучасні цифрові інтерпретації. Завдяки цьому мистецтво художника «заговорює» мовою, зрозумілою сучасній аудиторії, а кожен відвідувач отримує можливість стати співтворцем у процесі осмислення його робіт. Застосування такого формату є прикладом

успішного впровадження принципів сторітелінгу в музейному діджитал-продукті.

Важливим елементом проєкту стали мультимедійні рішення: чотири символістські картини було комп'ютерно анімовано – вони буквально «оживають» у цифровому просторі. Ці інтерактивні атракції модернізують мистецький доробок Сапожникова, розкриваючи потенціал його символістського мистецтва для нових інтерпретацій.

Окремо варто наголосити, що віртуальна галерея відповідає сучасним стандартам UI/UX-дизайну. Проєкт «Світ символів Михайла Сапожникова. Віртуальна галерея творів живопису» забезпечує зручну та інтуїтивно зрозумілу навігацію, він адаптований для перегляду як на персональних комп'ютерах, так і на мобільних пристроях. Це робить взаємодію з мистецтвом художника-символіста комфортною для найширшої аудиторії – незалежно від обраного формату доступу. Передбачено також двомовний формат ресурсу – українською та англійською мовами, що дає змогу працювати як із вітчизняною, так і з міжнародною аудиторією.

У підсумку, проєкт формує багаторівневий простір для взаємодії з мистецтвом Михайла Сапожникова: він поєднує історичну автентичність і сучасні мультимедійні підходи, роблячи символістське надбання митця доступним для найширшого кола глядачів.

Висновки. Реалізація проєкту «Світ символів Михайла Сапожникова. Віртуальна галерея творів живопису» підтверджує стратегічну важливість оцифрування музейних збірок, особливо в умовах воєнного стану. Створення цифрових відбитків унікальних колекцій не лише забезпечує їх збереження в часи ризику, а й розширює доступ до культурної спадщини, роблячи її стійкою до зовнішніх обмежень.

Проєкт відкриває нові формати взаємодії музею з аудиторією. Віртуальні тури, інтерактивні 360°-простори й мультимедійні історії дають змогу досліджувати творчість Михайла Сапожникова в будь-який час і з будь-якого місця. Аудіогіди й «ключі» – біблійні цитати, які посилюють філософську складову картин, – роблять сприйняття насиченішим і глибшим, а комп'ютерна анімація створює ефект «оживлення» полотен. Завдяки таким формам комунікації музей долає просторові та фізичні бар'єри, залучаючи широку й різноманітну аудиторію.

Ключовим чинником успіху проєкту стало впровадження принципів сторітелінгу та сучасного UI/UX-дизайну. Аудіовізуальні історії поєднують авторський задум художника, символістську глибину

його образів і можливості новітніх технологій, запрошуючи відвідувача стати співтворцем у процесі інтерпретації. Інтуїтивна навігація, продуманий інтерфейс і адаптивність ресурсу до різних пристроїв забезпечують комфортний доступ до віртуальної галереї як на десктопах, так і на мобільних пристроях.

Таким чином, «Світ символів Михайла Сапожнікова: віртуальна галерея творів живопису»

демонструє, як поєднання ґрунтовних наукових досліджень, передових цифрових технологій і сучасних підходів до музейної комунікації може забезпечити релевантність і відкритість музею навіть у кризових обставинах. Проєкт не лише зберігає культурну спадщину, а й формує нові, захопливі шляхи її сприйняття, поглиблюючи зв'язок між глядачем і мистецтвом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Adams G. War crimes. The destruction of Ukraine's cultural heritage. *Museums Association* : вебсайт. 04.02.25. URL: <https://www.museumsassociation.org/museums-journal/analysis/2025/02/war-crimes-the-destruction-of-ukraines-cultural-heritage> (дата звернення: 27.07.2025).
2. Cherednychenko A. Russia's War on Ukraine's Cultural Heritage: Museums in Crosshairs. *UkraineWorld* : вебсайт. 24.07.24. URL: <https://ukraineworld.org/en/articles/analysis/russias-war-ukraines-museums> (дата звернення: 25.06.2025).
3. Galata S. Museums in the Crosshairs. Researchers strive to digitize and save scientific collections. *The National Research Foundation of Ukraine* : вебсайт. 18.01.24. URL: <https://nrfu.org.ua/en/news-en/museums-in-the-crosshairs> (дата звернення: 14.07.2025).
4. Kovalenko Y. Digital Preservation of Ukrainian Audiovisual Heritage During Wartime: Challenges and Institutional Practices. *Culture Crossroads*. 2025. № 27. С. 73–86. DOI: <https://doi.org/10.55877/cc.vol27.534>.
5. Велике і величне. *Мистецький Арсенал* : вебсайт. 26.07.13. URL: <https://artarsenal.in.ua/vystavka/vystavka-velyke-i-velychne> (дата звернення: 27.07.2025).
6. Заходи до 100-річчя ДХМ. *Дніпровський художній музей* : вебсайт. 04.10.14. URL: <https://artmuseum.dp.ua/?p=4054> (дата звернення: 18.06.2025).
7. Кузнецова Л. Музеї України в умовах російської збройної агресії. *Питання культурології*. 2023. № 42. С. 183–194. DOI: <https://doi.org/10.31866/2410-1311.42.2023.293774>.
8. Макаревич М. Виставка українських шедеврів як антидот від російської пропаганди. *Дзеркало тижня* : вебсайт. 23.02.24. URL: <https://zn.ua/ukr/CULTURE/vistavka-ukrajinskikh-shedevriv-jak-antidot-vid-rosijskoji-propahandi-.html> (дата звернення: 18.03.2025).
9. «Модерн. Авангард. Символізм» – нова зала музейної експозиції. *Дніпровський художній музей* : вебсайт. 08.06.18. URL: <https://artmuseum.dp.ua/?p=7726> (дата звернення: 17.06.2025).
10. Несмачний С. М. Колекція творів художника-символіста Михайла Сапожнікова в зібранні Дніпровського художнього музею. *Культура і сучасність*. 2023. № 1. С. 150–155. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-0285.1.2023.286799>
11. Несмачний С. М. Символістський живопис Михайла Сапожнікова: від задуму – до втілення. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2022. № 3. С. 149–155. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.3.2022.266095>.
12. Несмачний С. М. Репрезентація символізму в живописі Михайла Сапожнікова (1871–1937): мистецтвознавче дослідження та атрибуція колекції Дніпровського художнього музею : дис. ... д-ра філософії : 023 / Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв. Київ, 2024. 250 с.
13. Українська лінія модерну. *Музейний простір* : вебсайт. URL: <http://prostir.museum.ua/post/31756> (дата звернення: 18.03.2024).
14. Цифровізація спадку Михайла Сапожнікова вже стартувала! *Дніпровський художній музей* : вебсайт. 13.07.25. URL: <https://artmuseum.dp.ua/?p=9776> (дата звернення: 28.07.2025).

REFERENCES

1. Adams G. War crimes. The destruction of Ukraine's cultural heritage. (2025, February 04). *museumsassociation.org*. Retrieved from <https://www.museumsassociation.org/museums-journal/analysis/2025/02/war-crimes-the-destruction-of-ukraines-cultural-heritage>
2. Cherednychenko A. Russia's War on Ukraine's Cultural Heritage: Museums in Crosshairs. (2024, July 24). *ukraineworld.org*. Retrieved from <https://ukraineworld.org/en/articles/analysis/russias-war-ukraines-museums>
3. Galata S. Museums in the Crosshairs. Researchers strive to digitize and save scientific collections. (2024, January 18). *nrfu.org.ua*. Retrieved from <https://nrfu.org.ua/en/news-en/museums-in-the-crosshairs>
4. Kovalenko Y. (2025). Digital Preservation of Ukrainian Audiovisual Heritage During Wartime: Challenges and Institutional Practices. *Culture Crossroads*, 27, 73–86. <https://doi.org/10.55877/cc.vol27.534>
5. Velyke i velychne [Great and grand]. (2013, July 26). *artarsenal.in.ua*. Retrieved from <https://artarsenal.in.ua/vystavka/vystavka-velyke-i-velychne> [in Ukrainian].
6. Zakhody do 100-richchia DKhM [Events for the 100th anniversary of the DHM]. (2014, October 04). *artmuseum.dp.ua*. Retrieved from <https://artmuseum.dp.ua/?p=4054> [in Ukrainian].
7. Kuznetsova, L. (2023). Muzei Ukrainy v umovakh rosiiskoi zbroinoi ahresii [Museums of Ukraine in the Conditions of Russian Armed Aggression]. *Issues in Cultural Studies*, 42, 182–194. <https://doi.org/10.31866/2410-1311.42.2023.293774> [in Ukrainian].

8. Makarevych M. Vystavka ukrainskykh shedevriv yak antydot vid rosiiskoi propahandy [Exhibition of Ukrainian masterpieces as an antidote to Russian propaganda]. (2024, February 23). *zn.ua*. Retrieved from <https://zn.ua/ukr/CULTURE/vistavka-ukrajinskikh-shedevriv-jak-antidot-vid-rosijskoji-propahandi-.html> [in Ukrainian].
9. «Modern. Avanhard. Symvolizm» – nova zala muzeinoi ekspozytsii [«Modern. Avant-garde. Symbolism» – a new museum exhibition hall]. (2018, June 08). *artmuseum.dp.ua*. Retrieved from <https://artmuseum.dp.ua/?p=7726> [in Ukrainian].
10. Nesmachnyi S. (2023). Kolektsiia tvoriv khudozhnyka-symvolista Mykhaila Sapozhnykova v zibranni Dniprovskoho khudozhnoho muzeiu [Collection of Works by the Symbolist Artist Mykhailo Sapozhnykov in Collection of Dnipro Art Museum]. *Kultura i suchasnist*, 1, 150–155. <https://doi.org/10.32461/2226-0285.1.2023.286799> [in Ukrainian].
11. Nesmachnyi S. (2022). Symvolistskyi zhyvopys Mykhaila Sapozhnykova: vid zadumu – do vtilennia [Symbolist Painting of Mykhailo Sapozhnykov: From Concept to Implementation]. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald*, 3, 149–155. <https://doi.org/10.32461/2226-3209.3.2022.266095> [in Ukrainian].
12. Nesmachnyi S. M. (2024). Reprezentatsiia symvolizmu v zhyvopysi Mykhaila Sapozhnykova (1871–1937): mystetstvoznavche doslidzhennia ta atrybutsiia kolektsii Dniprovskoho khudozhnoho muzeiu [Representation of symbolism in painting of Mykhailo Sapozhnykov (1871–1937): art research and attribution of Dnipro Art Museum's collection] : PhD dissertation : 023. Kyiv [in Ukrainian].
13. Ukrainska liniia modern [Ukrainian line of modernity] (n.d.). *prostir.museum*. Retrieved from <http://prostir.museum/ua/post/31756> [in Ukrainian].
14. Tsyfrovizatsiia spadku Mykhaila Sapozhnykova vzhe startovala! [The digitization of Mikhail Sapozhnykov's legacy has already started!]. (2025, July 13). *artmuseum.dp.ua*. Retrieved from <https://artmuseum.dp.ua/?p=9776> [in Ukrainian].